

רמב הלכות פרשת החדש . החדש הזה לכם ראש חדשים
ראשון יהי מארת ברקיע השמים אמר ר' יוחנן לא ברא להאיר אלא
גלגל חמה בלבד . יהי מאורות מאר"ת כתיב בגימ' שמש אם כן למה
נברא לבנה אלא לקדש בה ראשי חדשים וראשי שנים . ואין מונין
ללבנה אלא אם שקעה חמה . והיו לאותות אלו שבתות כי אות היא
ביני וביניכם , ולמועדים אלו ימים טובים ולימים אלו ראשי חדשים
ושנים אלו ראשי שנים . אומות העולם מונין לחמה וישראל ללבנה ,
החדש הזה לכם עד שלא יצאו ממצרים הקב"ה יושב וחושב
חשבונות ומעבר עבורים ומקדש את השנים ומחדש את החדשים
כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר להם החדש הזה לכם . ר' ברכיה
בשם ר' יוחנן נתעטף הקב"ה בטלית מצויצת והעמיד למשה מיכן
ולאהרן מיכן וקרא למיכאל ולגבריאל ועשה אותם כשלוחי ב"ד
ואמר להם כיצד ראיתם את הלבנה לפני החמה או לאחריה , לצפונה
או לדרומה , כמה היה גבוה ולאין נוטה , וכמה היה רחב . אמר
להם כסדר הזה כך יהו בני מעברין את השנה למטה על ידי זקן ועל
ידי עדים . למה אנו קורין החדש ועניין פסחים אמר הקב"ה לישראל
הואיל ואתם מתעסקין בהן כאלו הקרבתם הקרבנות . רב הונא אמר

אין הגליות מתקבצין אלא בזכות משניות גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ובכל מקום מוקטר ומוגש לשמי מנחה טהורה וכי יש מנחה כבכל אלא אם אתם מתעסקין בהם כאילו אתם מקריבין כל הקרבנות . אומות העולם שלא קבלו את התורה שנתנה מתוך החשך וכו' אבל ישראל שקבלו התורה ועליך יזרח ה' והיה ה' לך לאור עולם :

רמג רביעית . קורא המפטיר כבא אל פרעה מן החדש הזה לכם עד תאכלו מצות ומפטיר ביחזקאל מן בראשון באחד לחדש עד ושמן הין לאיפה . מר"ח ניסן עד אסרו חג אין נופלין בתחנה . מתענין ג' ימים אחר הפסח ושלשה ימים אחר סוכות :

ספר המנהיג

הלכות מגילה .

(א) מגילה נקראת לאחד עשר ב"ב ב"ג בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר , ואיתוקם הלכתא הכי דבני כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר כדכתיב על כן היהודים הפרזים ומיניה דייקנין דמדפרזים ב"ד כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון שחלק את הארץ לשנים עשר שבטים קורין בחמשה עשר , אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה , והוא יום שני וחמישי שדרך בני הכפרים להכנס בעיירות וכרכים ביום דין וכדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים קורין באחד עשר בשנים עשר ובשלשה עשר ורמז מן המקרא לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם , ועיירות בארבעה עשר בלבד וכרכים בחמשה עשר , והני מילי דקורין בני הכפרים באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בשעת הדחק כגון שהדרכים מקולקלים מפני האורבים או מפני דבר אחר אינם יכולים לבוא בכל פעם תמיד אל הכרכים או אל העיירות , אי נמי כגון

המפרש בים והיוצא כשיירא ואי אפשר לו לשם למצוא מגילה עמו לקרותה בזמנה , אבל בזמן שאין להם פחד מלבוא והדרכים מתוקנים מבלי חמת המציק אין קורין אותה אלא בזמנה . וגם נתנו טעם בדבר מפני הסכנה . ועוד מפני העניים כרי לחלק להם מעות פורים לפיכך אין קורין אותה אלא בזמנה שהוא ארבעה עשר לבני עיירות וחמשה עשר לבני כרכים , וכן עמא דבר :

(ב) וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך ועד כמה עד מיל כמחמתן לטבריא , וכרך שישב תחילה בבתיים ולבסוף הוקף בחומה נדון ככפר רכתיב ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף , ומבטלין תלמוד תורה ועבודת בית המקדש לקרות את המגילה , וכרך שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף על פי שאין החומה קיימת עכשיו הואיל והמקום ניכר מעת שהיתה מוקפת מתחילה קורין בחמשה עשר דכתיב אשר לו חומה לא קרי אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן :

(ג) ואם חל פורים בשבת כגון ט"ו לבני כרכים אין קורין את המגילה בשבת משום גזירה דרבה דאמר גזירה שמא יטלנה בידו וכו' אלא שואלין ודורשין בענייננו של יום :

(ד) קראו את המגילה באדר הראשון ויצאו וראו ועדיין לא יצאו הספיחים כתיקנן והיה בא ניסן אפל ועיברו ב"ד את השנה קורין אותה עוד כאדר שני , אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין :

(ה) אמר רב אדא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת בעי למימרינהו בנשימה אחת מאי טעמא כולהו בהדי הדדי נפיק נשמתיהו א"ר יונה א"ר זירא וי"ו דויותא צריך למימתחיה בזקיפה מאי טעמא כולהו בחד זקיפא אזדקיפו , א"ר חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרהא כל השירות כולן אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח חוץ משירה זו שהיא אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה מאי טעמא כדי שלא תהא תקומה למפלתן :

(ו) הקורא אה המגילה למפרע לא יצא קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא , אבל קורין אותה ללועזות בלעז , והלועז

ששמע אשורית יצא . וללועזות בלעז והוא שכתובה בלעז כדתניא גפטית לגפטים עברית לעברים יונית ליונים יצא , קראה סירוגין ומתנמנם כגון שקרא מעט ושהה וחזר וקורא מעט ושהה וחזר וקורא מעט ושהה עד שקראה כולה יצא . קראה סירוסין כגון שקורא פסוק אחד ומדלג פסוק השני וקורא פסוק שלישי וחזר וקורא פסוק השני שהניח לא יצא משום דמיתחזי כקורא למפרע :

(ז) ת"ר השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא כמתורגמן על פה ומוסיף דברים כדי לברר טעמו של דבר יצא כמו אם קראם על פה , ואם היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רישומן ניכר כשירה ואם לאו פסולה והני מילי בכולה אבל במקצתה כשירה ורובה ככולה :

(ח) תנו רבנן השמיט בה הסופר פסוק אחד לא יאמר אגמור את כולה ואחזור ואקרא אותו הפסוק אלא קורא מאותו הפסוק ואילך , כנס לבית הכנסת ומצא ציבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה עם הציבור ואחזור ואקרא חציה ראשון אלא קורא מתחילתה ועד סופה , ומתנמנם היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כנון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מידכר :

(ט) היה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לכו יצא ואם לאו לא יצא וכגון דכתיבא כולה ומנחא קמיה וקרי פסוקא במגילתא דמנחא קמיה , ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו ר' מאיר אומר כולה ר' יהודה אומר מאיש יהודי ואפילו הכי צריכה שתהא כתובה כולה ר' יוסי אומר מאחר הדברים , וקיימא לן כר' מאיר :

(י) היתה כתובה בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום על הנייר ועל הדפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו , בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו כלילי י"ד ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו אבל אם אינו עתיד לחזור למקומו כלילי י"ד קורא עמהם כדכתיב על כן היהודים הפרזים וגו' ומדפרו בן יומו נקרא פרוז מוקף בן יומו נקרא מוקף , עד כאן דברי רבינו יצחק האלפסי ז"ל :

יא) במסכת מגילה דברי שלום ואמת מלמד שמגילה צריכה שירטוט כאמתה של תורה, פר"ח כמזוזה שהיא עיקרה של תורה שיש בה עול מלכות שמים ועול מצות ושנינו מזוזה צריכה שירטוט תפילין אינן צריכין שירטוט, ופירש"י ז"ל כאמתה של תורה כס"ת, וכן ראיתי בירושלמי כתיב הכא ואמת וכתיב התם אמת קנה ואל תמכור הא למדת שאמתה של תורה הוא ספר הורה, (אב"ן) :

יב) ומצאתי בריש מסכת סופרים בהלכות ספר תורה והלכה למשה מסיני שמסרגלין בקנה, ואמרין במגילה נקראה ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת איגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גדין כשירה ובלבד שיהיו משולשין. וכתב רבינו האי כי המנהג שלהן לפשטה כאיגרת ואינו כורך וקורא כספר תורה, ורב נתן גאון כתב דהקורא בציבור כורך וקורא כספר תורה ואינו פושטה כאיגרת, וכן המנהג בשתי ישיבות ובכית רכותינו שבכבל וברוב מקומות ישראל :

יג) וכתב רבינו יעקב דאחרי שנקראת ספר צריכה עיבוד לשמה כספר תורה ותגי"ן וזייני"ן ופתיחת ההי"ן וקופי"ן וחטרת גגי ההי"ן ותגי דלתי"ן ותגי ההי"ן וקוצי יודי"ן והיקף גויל ושירטוט ותפירת גידין ודיו הכל כספר תורה, ואין להקל בה אלא מה שחברה התלמוד לאיגרת, וכתבה על הדפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו, ועדיין חמורה מספר תורה לענין שירטוט שלא תמצא בתלמוד לספר תורה אלא במסכת סופרים, ובמגילה שנינו שצריכה שירטוט כך פירש רבינו תם ז"ל. ומתוך דברינו יש לדקדק שאין לפושטה כאיגרת דאין לנו להקל במגילה כי אם בתפירה שאינה מוצאת מכלל ספר תורה שהרי תפורה היא בגידין בשלש, אך אם תפשטנה כאיגרת הרי היא מוצאת לגמרי מכלל ספר תורה בדבר זה ולכך לא נקט התלמוד להקל בה משום דנקראת איגרת אלא כתפירה לכד שהוא מקיים ספר ואם ירצה יקל בה כאיגרת לפשתן לתת בינות הגידין, והמבין יבין, (אב"ן).
ואותיות התעין וכל תיקון המגילה הלא נכתב בהלכות תפילין בעו"ה :

(ד) אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד , שלא בזמנה קורין אותה בעשרה רב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה בעשרה , הוה עוברא וחש לה רב להא. דרב אסי ואע"ג רחש לה להא דרב אסי קורין אותה בזמנה ביחיד כרב דר' יוחנן קאי כוותיה , דא"ר יוחנן הקורא את המגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא ולא אמרן אלא בציבור אבל ביחיד יצא מכלל דיחיד מותר לקרותה ולכרך לפניה ולאחריה בזמנה וכן כתב רבינו האלפסי , וכן כתב רש"י דרב היה מחזר למצוא עשרה ולעשות מצוה מן המוכחר והיכא דלא אשכח הוה קרי לה ביחיד בזמנה :

(טו) הקורא את המגילה למפרע לא יצא , ירושלמי ר' מונא בשם ר' יודא אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש , וכתב רב נטרונאי זצ"ל בהלל ומגילה וק"ש אם שהה כדי לגמור אה כולה אינו חוזר לראש דא"ר יוחנן שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא , ואע"ג דאמר שמואל הלכה כר' יודא שחוזר לראש הא קיימא לן בכולי תלמודא דרב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וחוזר למקום שפסק , וכתב רבינו משה ז"ל בהלכותיו כלילה מברך מגילה ניסים שהחיינו וביום מגילה ניסים וממעט זמן ולא ביאר טעמו , ויש לומר מדאיתא פרק לולב וערבה המדליק נר חנוכה מברך ג' והרואה מברך שתיים מכאן ואילך המדליק מברך שתיים והרואה מברך אחת מאי ממעט זמן ולמעוטי נס נס כל יומא ויומא איתיה כלומר שלא היה שמן להדליק אלא יום אחד ונעשה נס והדליק שמנה ימים שהיה הנס ממגדל והולך , וגבי מקרא מגילה נמי איתא להאי טעמא דכתיב נקהלו היהודים ב"ג בו ובי"ד בו , ותדע שהרי בקידוש דיו"ט אין מברך זמן אלא כלילה ולא ביום , אך בצרפת ובפרובינצא וספרד נהגו לומר זמן כלילה וביום , ואמר לי הטעם קרובי הרב ר' אביגדור ש"צ משום דעיקר קריאת המגילה ביום היא דכתיב והימים האלה לא יעברו ולילית לא הזכירו אלמא עיקר זכירה ביום הוא :

(יז) וחייב אדם לקרות המגילה כלילה ולשנותה ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו וכלילה שירה עמי ואיכא דאמרי אלהי אקרא יומם ולא תענה וגו' , הרי שמזכיר היום תחילה כמקראות , כן

מתקנת עזרא שהכפרים מקדימיו ליום הכנימה וקורין אוהה שלא בזמנה היו משכימים ובאים ליום הכניסה נמצא שלא היו חוששין לקרותה בלילה כי עיקר קריאתה ביום היא , וכן כתב ר"י מ"כ שאומר זמן ביום ובלילה , וכן עמא דבר . ומה שנהגו בצרפת אחר קריאת המגילה לומר ארור המן וארורים בניו , ברוך מרדכי ברוכה אסתר , איתא בירושלמי דמגילה ובמסכת סופרים ובבראשית רבה בפסקא וה' אמר המכסה אני מאברהם , רב אמר צריך שיאמר ארור המן וארורים בניו , וא"ר פנחס וצריך לומר חרבונא זכור לטוב , ר"ח בשם ר"י ר' יונתן כי מטי להאי פסוקא אשר הגלה נבוכדנצר הוה אמר נבוכדנצר שחיק טמיא למה שכל נבוכדנצר שבירמיה חי הוה ברם הכא מת הוה , ויש קצת סמך במגילה ומיחייב איניש לאיבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן נמצא שכך היה מנהגם . משום ר' ר"י זצ"ל , ועל כן מנהג התינוקות בצרפת ובפרובינצא לקחת חלוקי הנחל ולכתוב עליהם המן ומקישים זו על זו כשהקורא מזכיר המן , שנא' ושם רשעים ירקב , ושלום , (אב"ן) :

יט) ונהגו בצרפת ובפרובינצא לומר החזן בקול רם לפרסם הנס, וחזור החזן וקוראם אחרי הציבור הפסוקים האלה להרבות השמחה , איש יהודי , ומרדכי היהודי . ליהודים , כי מרדכי , אבל מה שנהגו בתעניות בפרשת ויחל משה לי"ג מדות שמתחיל החזן ואומר הציבור וחזור הוא וקוראם , לפי שכרית כרותה להם שאינם חוזרות ריקם , ויתבאר בהלכות תעניות בעז"ה , וכתב ר' משה גאון ז"ל במגילה מעין ברכה דילה חתמינן בה , ולפי שאמר הרב אה ריבנו וכו' ברוך הנפרע וכו' שלא תאמר נפרע לישראל מצריהם ולא הושיעם אמר רבא האל המושיע , וכן כתב ר' נתן גאון שכך נהגו במתיבתא בא"י אמ"ה הרב את ריבנו ולא אמרינן האל דהא אמרינן ה' אלהינו :

כ) וחנוכה ופורים אסורין בהספד ותענית כדאמרינן בפ"ק דר"ה והלכתא בטלה מגילת תענית והלכתא לא בטלה ולא קשיא כאן בחנוכה ופורים לא בטלה ובשאר יומי בטלה הא למדת דלא במלה בחנוכה ופורים ואסורים בהספד ותענית עד היום , והטעם

משום דאית בהו פרסומי ניסא , אבל הן מותרין במלאכה במקום שנהגו , דשמחה ומשתה ויום טוב , שמחה מלמד שאסור בהספד , משתה מלמד שאסור בתענית , יום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה , ואילו לבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתיב הא למדת שמותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו :

(כא) ומה שנהגו להתענות ערב הפורים לא לזכר תענית אסתר שהרי אין אנו עושין ג' ימים לילה ויום , ועוד כי אותן בפסח היו שנאמר ויעבר מררכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר מלמד שעבר יום א' של פסח בתענית כדמוכחי קראי והמן נתלה בט"ז בניסן זכר לדבר וישבות המ"ן ממחרת , אלא על שם שנקהלו היהודים אשר בשושן ב"ג בו ואמר מר זמן קהלה לכל הוא , וכן פירש בירושלמי ומצפרא כנופיין ונקהלו להתענות , וכ"פ ר"ת , (אב"ן) :

(כב) וכתב רב עמרם ו"ל דלאחר קריאת המגילה ביום ובלילה אומר ובא לציון גואל וכל קדושא דסידרא וקדיש וכן מנהג בשתי ישיבות , ואני לא ראיתי בשום מקום ולא שמעתי שיאמרו ובא לציון בלילה אלא מתחילין ואתה קדוש לפי שאין עיקר הגאולה אלא ביום שלא יאמרו האומות דרך הגנבים ברחו להם בלילה אלא בעצומו של יום לעיני כל מצרים שנאמר ויהי בעצם היום הזה , (אב"ן) :

(כג) וכתב רב עמרם שאין אומרים הלל בפורים לפי שאין אומרים הלל על נס הנעשה בחוצה לארץ , ונופלין על פניהם לפי שאינו דומה לחנוכה ולמועדים שאומר בהן הלל ונאמר זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ואילו בפורים אין אומרים אותו מאי טעמא שנגאלו ישראל ממיתה לחיים ואנו צריכין לרחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה , ואין נראה לי דהא אמר רבא קריאתה זו הלולא הא לאו הכי הוה אמרינן וכמו שאנו גומרים את ההלל הוא , שקריאת המגילה והזכרת הנס הוא במקום הלל , ועל כן יסד הפייט קוראי מגילה הם ירננו לאל , כי במקום תהלה היתה לישראל , ואין לומר נפילת אפים כי יום משתה ושמחה הוא , ואין לומר בו יענך ה' ביום צרה דצרה בפורים לא מדכרינן , וכן עמא דבר , (אב"ן) :

(כד) הרוצה לילך בדרך ואין בידו מגילה לקרותה בזמנה וירצה להקדים קריאתה בי"א או בי"ב וכמו שהקלו על הכפרים ליום הכניסה לא יקראנה אלא בי' , דבין רב ובין רב אמי לא פליגי בהא דשלא בזמנה מודו דבעשרה . ומברך לפניה ולאחריה וביחיד לא יברך עליה כלל [כי היכא] דעבר זמן קריאתה , דאמר קרא ולא יעבור , ויקראנה כקורא בתורה :

(כה) וביום הפורים מתפלל ואומר על הנסים בהודאה ערבית שחרית ומנחה , ומי שאומר בסוף כשם שעשית להם גם כן עשה עמנו ה' אלהינו וכו' לא יתכן , דהודאה היא ולא בקשה , וראיתי בימי חרפי בלונז"ל העיר הקדושה שהיו מונעין את החזן מלאומר , וקוראין ויבא עמלק ט' הפסוקים לג' הקוראים . וכתב רב יהודאי גאון ז"ל שאם ירצו לקרות פרשה שלפני זאת יקראו אך זאת שהיא מענין היום לא ידלגו . ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד , ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים , אבוי ורבא מחלפי סעודתייהו להדדי שלא היו עשירים והיה כל אחד ואחד שולח לחבירו שתי מנות שתיקן כל אחד בביתו הרי שהיו מקיימים מנות בכל שנה איש לרעהו ומתנות לאביונים , על זה נהגו בליל התענית לפני קריאת המגילה לתת מעות פורים זכר למתנות אביונים :

(כו) מנהג צרפת שנהגו לתת מעות פורים ביום הפורים לעניי ישראל בצאתם מבהכ"נ ומביאים התינוקות נכריות המניקות ונותנים להן וקרא רבינו שלמה עליהן המקרא הזה וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל , שהם בתחילה הורגלו לכך על שם ומתנות לאביונים ועכשיו באות הנכריות ונוטלות אותן ואסור לעשות כן , ויש שמונעין שלא לתת להם עד אחרי הפורים . ונשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס שהנס בא על ידי אסתר , וכן חייבות בנר חנוכה שהנס בא על ידי יהודית מבנות חשמונאי , וכן חייבות בארבע כוסות שבשכר נשים צדקניות שבדור נגאלו ישראל ממצרים כראיתא בפרק המקנא , ושלום , (אב"ן) :

(כז) במגלת סתרים מה שנהגו כל ישראל לעשות מדורות גדולות בלילי הפורים וקופצים עליהם והוא משוורתא דפוריא

שבלי ענין פורים הלקט

דאיתא בגמ' דסנהדרין פרק ארבע מיתות (ס"ד) הנותן מזרעו למולך אמר רב יהודה אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברה היכי דמי אמר אביי שרגא דליבני במיצעי נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא רבא אמר כי משוורתא דפוריא פירוש האש באמצע וקופצין עליה מהאי גיסא להאי גיסא . שור לשון קפיצה כמו דאיתא בחלק שור בן שור קופץ בן קופץ , כך מצאתי :

(כח) אמר רבא סעודת פורים שאכלה כלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה כתיב , לא מיבעיא כליל מוצאי פורים דלא יצא שכבר עבר אע"פ שהוא ליל ט"ו למוקפין , אלא אפילו כליל כניסתו ממש שהוא פורים לא יצא מדכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה אלמא דעיקר סעודת שמחה ביום הוא דהוי , וכשם שאסור יום י"ד בהספד ותענית כך אסור יום ט"ו דכתיב לעשות אותם ימי משתה ואמר רבא לאסור את של זה בזה . אמרינן בבבא קמא מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי לקנות אפילו רצועה אחת לסנדלו , וכל זה כדי להרבות השמחה ומשתה :